

deltagande demokrati

Texthäfte 1

Vad är deltagande demokrati?

- Krav på mer demokrati
- All offentlig makt utgår från folket
– den representativa demokratins problem
- Deltagande demokrati som motvikt
- Kunskap och ansvar
- Vad är deltagande demokrati?
- Myten om den liberala demokratin

Studiematerial om Deltagande Demokrati

Framtaget av America Vera-Zavala på uppdrag av
Vänsterns Internationella Forum augusti 2005

Formgivning och sättning Pål Brunnström

språk: svenska, finns även på engelska och spanska

Samtliga häften kan laddas ned på

www.vansternsinternationellaforum.se

Krav på mer demokrati

Det har ofta varit de maktlösa som krävt demokrati, de som varken äger land eller stora företag, som har lägre utbildning, lägre löner och därmed mindre inflytande över samhällsutvecklingen. Demokrati har varit de mindre bemedlades sätt att skaffa sig mer makt. Genom att beskatta kapitalet och därmed tilldela sig lite av dess makt, genom att tillkämpa sig lagar och regler som minskar företagets handlingsutrymme att exploatera människor och natur har fler människor fått makt. Det har alltid gjorts försök att hålla majoriteten av befolkningen utom räckhåll för makt. Fram tills i början av 1900-talet gjordes detta enkelt genom att varken ge arbetarklassen eller hälften av befolkningen – kvinnorna – rösträtt. I den parlamentariska demokratins gryning bestod de folkvalda församlingarna enbart av egendomsägande män som representerade andra egendomsägande män. Industriarbetarklassen hade till en början inte rösträtt. Kvinnor hade inte heller rösträtt, vare sig överklassens eller arbetarklassens kvinnor. De ansågs inte myndiga eller ansvarsfulla. Efter det att alla fick rösträtt ökade medborgarnas makt, och låg under på 1920 till 1960 tal på en relativt hög nivå, för att därefter successivt minska. Under denna upp- och nedgång förändrade inte maktförhållandena i västvärlden nämnvärt. Det fåtal som äger mest har fortfarande mest inflytande över samhällsutvecklingen. Demokrati är en konfliktfråga. Fåtalets makt bygger på att majoriteten *inte* bestämmer, i alla fall inte över ekonomin och därmed ges en möjlighet att ändra på ägandeförhållandena.

Olika rörelser har sett att kraften i en demokratiseringsprocess skulle föra samhällsutvecklingen framåt. Det var så arbetarrörelsen gjorde, kräva demokrati och omfördelning, med mer demokrati kan man öka omfördelningen, med ökad omfördelning kan man kräva ytterligare demokrati. Och framåt gick det tills det avstannade, precis som om man skulle kunna få nog av demokrati och omfördelning.

Ur kapitel 1 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

Olika typer av deltagande demokrati har historiskt växt fram i ögonblick som kommit att kallas för "revolutionära situationer" eller för att ta ett kvalitativt språng i en motståndskamp. Numera kan deltagande demokrati växa fram som ett svar på en djup ekonomisk kris. Som till exempel i Argentina 2001 – då demokratin inte klarade av att leverera det människor behöver. Det kan handla om att göra motstånd genom olydnad som i praktiken har en demokratiserande karaktär. När ett parlamentariskt system blivit för dåligt, när nöden är för stor, och när det finns en grupp människor som ser att deras engagemang och kamp för ökad demokrati kommer leda till ökad omfördelning.

En demokratiseringsprocess behöver inte vara sprungen ur en kris utan kan vara något som inleds för att vitalisera en process som stagnerat. Att införa olika typer av deltagande demokrati i Sverige skulle gå ut på att få liv i en demokrati som finns men inte utvecklats på flera år. Plötsligt är det nödvändigt att kräva demokrati igen.

All offentlig makt utgår från folket – den representativa demokratins problem

För varje gång ett beslut fattas bortom demokratins spelregler och bortom offentlig insyn tappar människan möjligheten till inflytande. Den enskilda medborgaren fräntas makt, de som har störst intresse och mest att vinna på demokrati får sin bestämmanderätt minskad. Har folket egentligen någon makt att utöva?

All offentlig makt utgår från folket står det i den svenska grundlagen, och all den makten ges av medborgare till folkvalda att förvalta. I den representativa demokratin fränsäger vi oss den makt som vi enligt grundlagen har och inskränker den till att exklusivt handla om makt att välja representanter och ställa dem till svars. Medborgarna har i en parlamentarisk demokrati konstitutionell rätt att bestämma, men i realiteten inskränks bestämmandeprocessen till en enda gång – röstningstillfället. Det som står i svensk grundlag är en mening som ofta citeras men som inte införts i praktiken. All offentlig makt utgår från folket *när de röstar* borde det kanske hellre stå. När man röstar väger allas röster lika tungt, men direkt därefter har den politiska makten delegerats till folkvalda. Den parlamentariska demokratin gör själva röstandet till en fråga om att välja personer och inte om att välja samhällsmodell.

Under den period av folkhem och välfärdskapitalism som en majoritet av befolkning hade möjlighet att representera sig själv och för arbetarklassen att ha en majoritet i det nationella parlamentet förändrades sfären där demokratin utövades. Om maktens sfär i Rom var staden, och i Sverige var nationalstaten har maktsfären delvis transfererats till den globala nivån idag. Staden som demokratisk sfär uppvisade klara begränsningar eftersom det var omöjligt att kontrollera och ha politisk makt över skeenden som hände på det suveräna territoriet. Idag har

Ur kapitel 1 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

liknande hänt med nationalstaten: avsaknaden av kontroll över territoriet, som följd av de omregleringar som skett, innebär att beslut fattas någon annanstans, men där är den beslutsfattande processen inte demokratisk. Detta innebär också förändringar för en viktig komponent i den representativa demokratin – representanten.

Det är en demokratisk rättighet att genom val utse sina representanter. Samtidigt är det ett faktum att vi väljare har allt mindre makt då makten förflyttats in i korridorer i Bryssel, Washington eller Genève bortom vår räckvidd för val. När makten inte längre finns hos dem vi väljer, ökar kritiken mot att de befintliga representanterna varken representerar eller är representativa. Allt fler människor upplever då att representanterna inte representerar, glömmer bort att representera, säger en sak och gör en annan, eller helt sonika ändrar sig, och struntar i vad de har sagt. Glappet mellan folket och etablissemanget har blivit större, och förtroendeklyftan djupare.

Formen förändras och även innehållet i politiken. Så kallade avregleringar och privatiseringar står högt i kurs överallt. Ingen kan undkomma och möjligheterna att gemensamt äga och bestämma över rättigheter, som naturresurser, infrastruktur etc., och förhindra att de blir varor är begränsad. Det här är en demokratifråga – då val, i bemärkelsen när man röstar, borde i synnerhet handla om att välja inriktning på en ekonomisk politik. I allt fler länder kan detta val inte göras, för oavsett vilket parti man röstar på måste man följa IMF:s program, WTO:s handelsavtal, eller Europeiska Centralbankens fördragsfästa ekonomiska politik. Medborgarna tappar makt över basala nyttigheter som vatten och el och möjligheten att leva begränsas när man inte ens vet om man har råd att dricka vatten. Den globala maktstrukturen blir inflationistisk, den förminskar valedelns värde – då själva valet gör allt mindre skillnad.

Den enda funktion för kontroll av den makt som har delegerats är rätten att ställa folkvalda till svars under mandatperioden eller efter i samband med val. Det finns ingen mekanism för att förmå folkvalda att genomföra utlovade politiska projekt

eller vallöften under mandatperioden. Har man delegerat sin makt en gång måste man vänta till nästa val för att ändra sig. Att inte rösta i nästkommande val eller rösta på ett annat parti är en dom man kan fälla i förhoppning om en bättre politik. Frågan är vilken roll den möjligheten egentligen spelar. Men, vi röstar varken till G7 eller till WTO. I många fall har varken regering eller riksdag nödvändig kunskap eller insyn. För att ställa representanterna till svars krävs kunskap, kunskap som de flesta inte har. Hur många vet hur WTO:s organisation ser ut? Och även om man skulle veta det kan man ändå inte påverka beslut för dokumenten är hemligstämplade. Inte på någon skola, arbetsplats, café eller föreläsning räcks händer upp när jag ställer frågan om de vet hur WTO:s organisation ser ut, hur Sverige förhandlar inom WTO eller hur man kan påverka WTO. Och utan kunskap kan ingen ställas till svars och därmed har den andra demokratiska rättigheten gått om intet.

Därför utvecklas andra sätt att bilda opinion och påverka mellan röstningstillfällena. Engagemanget i politiska partier och i sociala rörelser är utomparlamentariska och handlar om att påverka folkvalda men inte om att bestämma själva. Det går att bjuda på motstånd och genom att inte lyda utöka sin bestämmanderätt och driva systemet till förändring. Fler och fler kritiserar det nuvarande systemet, vilket globaliseringsrörelsen visar prov på.

Deltagande demokrati som motvikt

Det finns olika begreppsbestämningar av demokrati. Den vanligaste är den som definierar demokrati som rösträtt, flerpartisystem, rösthemlighet och val som föregått av en offentlig debatt. Det finns en annan bredare definition som kompletterar den definitionen med folklig suveränitet. En definition av demokrati som också innehåller folkligt deltagande och folklig makt över omfördelningen, och även tar in de sociala och ekonomiska förhållandena människor befinner sig under.¹

En central fråga är om man ser på demokrati som en samling regler som är fasta eller om demokratin i själva verket är en process. Enligt den definitionen av demokrati jag använder innebär demokrati en process, där folkbildning och deltagande är grundläggande. Där finns regler för val som ger makt över social och ekonomisk fördelning som i sin tur ger människor en reell möjlighet att delta i beslutsfattandet. Det är denna bredare definitionen som många rörelser över hela världen använder sig av. Att få mer makt över sina liv och därmed över samhällsutvecklingen är mål både på kort och lång sikt. Då räcker det inte med att rösta utan det måste finnas reella möjligheter till förändring av de socioekonomiska maktförhållandena. För demokrati handlar också om makt och ägande. Det är det enda sättet för de icke kapitalstarka att skaffa sig mer makt – därmed är och förblir demokrati en konfliktfråga. En konflikt mellan principen om en krona en röst och en människa en röst.

På olika platser i världen tas idag små steg i en demokratiseringsprocess underifrån. Det finns en smärtsam kännedom om att demokratin under neoliberalismen fått ta steg tillbaka och att det är dags att kämpa för demokratin. På olika platser och i olika länder är de olika erfarenheterna knutna till regionens kultur och situation.

Det mest centrala i en deltagande demokrati är rätten att vara med och bestämma. Rätten för medborgarna att bestämma över

Ur kapitel 1 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

sin stad, sitt liv, sina skattepengar, sin budget – en rätt som utförs kollektivt. Den deltagande demokratin är ett steg vidare från den traditionella representativa parlamentariska demokratin som också grundar sig på rätten att bestämma men som till sin form beskär bestämmanderätten alla dagar förutom möjligen på valdagen.

Hur bestämmer man i en demokrati? Allt mellan konsensus, direkt deltagande och att låta sig representeras är ett enkelt svar på den frågan.² I den direkta demokratin ska alla vara med och bestämma genom enkel eller kvalificerad majoritet, i konsensus tvingas alla komma överens och i den parlamentariska demokratin begränsar man inflytandet till att välja representanter och låta dem bestämma och ha möjligheten att ställa dem till svars i val. System för representation har alltid funnits i demokratier. Ingenstans, inte ens när romarna stod på torget, har alla alltid varit med och bestämt om allt. Graden av direkt demokrati gentemot representativ demokrati har varierat. Att utse delegater eller ombud har alltid varit nödvändigt, men har institutionaliserats och blivit synonymt med demokrati under parlamentarismen. En del av demokratin handlar om att välja representanter, däremot är ett representativt system inte det samma som ett parlamentariskt system.³

Befolkningen i Porto Alegre ges en möjlighet att delta i beslutandet över budgeten, och så skapas en kunskapsprocess där de lär sig hur budgetarbetet fungerar och hur de kan påverka den. Det krävs kunskap för att delta i samhällsbygget vilket är ett grundläggande argument för en deltagande demokrati. En tidig förespråkare av kunskapsprocessen som ovärderlig effekt av en deltagande demokrati var Rousseau som ansåg att det var alla medborgares plikt och skyldighet att delta i samhällsprocessen. Genom att delta ökar kunskapen om samhället, och genom kunskapen anledningen att delta.

Ett annat argument för en deltagande demokrati är att fler människor får möjlighet att delta. En deltagande demokrati syftar till att öka deltagandet för att minska förtroendeklyftan och underskottet, vidga handlingsutrymmet och öka

omfördelningen. Dessa syften får ett dialektiskt förhållande till varandra, och den utvecklande motorn är kunskapsprocessen. En av de mest positiva bieffekterna med en deltagande demokrati är att tron på politik som redskap för förändring återupprättas. Det blir en positiv spiral till skillnad från den negativa spiral där makten över omfördelningen eroderar. De allra flesta länder befinner sig där; deltagande sjunker, skillnaden mellan fattiga och rika ökar. Jämlikhetsgraden minskar och människor känner därmed att de inte kan påverka sina liv. Jag argumenterar här för en bestämd form av deltagande demokrati som har som politiskt innehåll ekonomisk omfördelning, social rättvisa och jämlikhet.

Ett tredje argument för deltagande demokrati är att den lyssnar till andra än de som redan har mest inflytande. Den gör det genom att förändra den politiska kulturen. Genom att införa mekanismer för deltagande så att människor ges en möjlighet att delta, påverka och fatta beslut inte bara när de röstar. På det sättet kan medborgarnas inflytande över samhällsutvecklingen öka samtidigt som de folkvalda hela tiden kan mäta om de är i fas med folket eller om de har fjärrmat sig från det. Genom deltagande demokrati kan den representativa demokratin vitaliseras, engagemanget öka och ett mer rättvist samhälle födas.

Representation som en bärande del av demokratin har alltid funnits och kommer alltid att finnas, eftersom direkt demokrati på alla nivåer aldrig kommer att vara möjligt. Erfarenheter av deltagande demokrati visar att en annan syn på representation är återkommande. I samtliga fall jag har studerat är mandatperioder kortare och mandatet återkalleliga. Representanten ses som ombud för ett beslut snarare än uttolkare av folkets vilja. Relationen mellan representanten och den representerade är tätare och det finns fler möjligheter till insyn, kontroll och därmed förändring. Direkt demokrati är i själva verket enbart funktionell inom en väldigt begränsad sfär, men kan ändå utvecklas till att vara grunden för en fungerande demokrati på högre nivå. Det är bland annat därför som jag väljer att prata om deltagande och inte om direkt demokrati, då det bara

är i processens minsta del (till exempel det lokala mötet) som direkt demokrati är möjlig och även då finns det med all säkerhet en mängd människor som vill men av olika skäl inte kan delta och som har delegerat sin röst till en familjemedlem eller en granne. Deltagande demokrati behöver inte definieras av att "alla bestämmer om allt" utan snarare att möjligheten för människor att bestämma och representera sig själva finns. Det finns en kvalitativ skillnad mellan att "alla bestämmer om allt" och att alla har möjlighet att vara med och styra.

Det fjärde argumentet för deltagande demokrati handlar om att bygga motvikter till det nuvarande systemet. En deltagande demokrati på lokal nivå kan utgöra en motvikt till avsaknaden av demokrati på global nivå. Det krävs egentligen inte så mycket för att stöta sig med makten. En lokal kamp, hur liten den än må verka, studsar idag mot globaliseringen, slår till, knuffar, och om tillräckligt många gör det kan man faktiskt förändra. Och förändringar sker på sina ställen. Olika rörelser bygger motvikter och motmakter. Ett system där deltagande blandas med representation, där deltagandet garanterar medbestämmande och där olika sociala aktörer knyts samman, kan bli en modell, inte bara för hur en nation ska styras, utan också för hur demokratin ska utvecklas på global nivå.

Det finns stora skillnader mellan en deltagande demokrati och en representativ parlamentarisk demokrati och det handlar inte om att det ena är bättre än det andra. Skillnaderna är så pass stora att dessa båda system faktiskt inte går att jämföra. Det handlar snarare om att hitta sätt att uppnå en situation där de kan komplettera varandra och skapa något kvalitativt bättre än att bara ha den enda eller den andra. Det handlar om två olika sätt att fatta beslut och processer för beslutsfattande. Modellerna kan egentligen inte jämföras för de bygger på två helt olika principer. De ena modellen bygger på att väldigt många engagerar sig vid ett röstningstillfälle och sedan överlåter beslutsfattandet åt andra. Den andra modellen bygger på att några, betydligt färre, engagerar sig i att fatta beslut och legitimerar på så sätt de övergripande beslut som fattas. Männi-

skorna som väljs till det lokala parlamentet och de som deltar och blir ombud för Deltagande Budgeten är två helt olika saker och borde inte jämföras överhuvudtaget.

Det handlar också om i vilken ordning detta sker. När man röstar i ett val legitimerar man i förväg beslut och politisk inriktning, man har under valrörelsen fått löften om en viss inriktning på politiken och vissa beslut som kommer att fattas i framtiden (under mandatperioden). I Deltagande Budgeten (se kapitel 4) sker själva förankringsprocessen parallellt med beslutsprocessen. När budgeten röstas igenom i det lokala parlamentet är den redan förankrad bland folket. Beslutstillfället är slutet, och inte början, på en förankringsprocess. I den representativa demokratin sker istället förankringen under valrörelserna, men då fattas inga beslut och en valrörelse är en avgränsad tidsperiod och inte en kontinuerlig process.

Vi måste gå från ord till handling för att utveckla demokratin på alla nivåer. De alternativ som utkristalliseras från samhällsdebatten är att vi antingen måste ge bort demokratin eller behålla den på hemmaplan, förslag på globala demokratimodeller är ofta abstrakta, idealistiska, för att inte säga flummiga. Självklart går det att ha demokrati på nivåer över nationalstaten, men för det behöver vi prova oss fram och börja där vi lever och agerar, i det lokala. Därför måste vi se oss om efter exempel på hur vi kan utveckla demokratin, drömma om en global demokrati – medan vi bygger den nerifrån och upp, så att den blir verklig.

I slutändan handlar det om att bygga en bättre värld. Att bygga rörelser, partier, vinna val, utveckla demokratin och kämpa för att förändra världen handlar också om att få drömmar att gå i uppfyllelse. Vad vi drömmer om idag kan gå i uppfyllelse imorgon – om vi kämpar för det. Att bygga en värld där alla känner att de kan påverka sina liv och förbättra samhället. I det arbetet är den deltagande demokratin en viktig pusselbit.

1. Lars Rudebeck professor och lärare i U-landskunskap på Uppsala universitet utvecklar definitioner på demokrati i olika skrifter och pm. Jag har tagit intryck från två pm Rudebeck, Lars (2001) *Beyond Democratic Constitutionalism: On the Twofold Meaning of Democracy and Democratization* U-landskunskap Uppsala Universitet. Rudebeck, Lars (2000) Demokrati och utveckling Två flertydiga ord/komplexa begrepp och deras förhållande till varandra Professorsinstallationsföreläsning U-landskunskap Uppsala Universitet.
2. Demokratiutredningen använder sig av en mängd olika demokratibegrepp för att beskriva olika modeller. Se Demokratiutredningens slutbetänkande.
3. Den politiska filosofen Riberto Bobbio skriver bl.a. om detta i sin bok *The Future of Democracy*.

Kunskap och ansvar

Kunskapsprocessen är central i en deltagande demokrati. Kunskap är makt. Genom kunskap ökar möjligheten att agera. Den kunskapsprocess som exempelvis den Deltagande Budgeten (DB) i Porto Alegre genererar innebär att över 50 000 människor årligen lär sig hur kommunens budget fungerar. Den görs i en process som är en del av beslutsfattandet och som inte initieras för att något är fel eller gått fel. Medborgarna i Porto Alegre deltar aktivt i demokratin för att det ska bli så få ”fel” som möjligt. Med det menar jag att DB-processen snarare än aktiv än reaktiv, den reagerar inte på redan fattade beslut, eller framlagda förslag utan den deltar aktivt i utformandet av förslag och beslut. Medborgarna i Porto Alegre vet när beslut fattas och inom vilka områden. Vilka departement på kommunen man ska kontakta för att få information om en uppgift eller vilket möte man ska gå på för att kunna påverka en viss fråga. Det här har en förändrande effekt åt flera olika håll. Medborgarnas inställning till att kontakta kommunen har förändrats. Innan Deltagande Budgeten infördes gjordes det sällan, nu är det ofta den kontakten tas. Det har också förändrat administrationen, allt är numera offentligt och lättillgängligt. Myndigheternas attityd till medborgare har drastiskt förändrats. Tidigare kunde det upplevas som ett störande inslag i arbetet att någon kom för att få ett dokument, eller ställa en fråga, nu är det en självklar del i den service man ger för att underlätta deltagandet för medborgarna. Det finns en flora av råd och kommittéer i anslutning till budgetprocessen, kommunen ska inte bara bestämma tillsammans med medborgarna utan också analysera och utföra. Den kulturkrock som till en början uppstod mellan experter och människor har normaliserats, idag är det självklart att en arkitekt samarbetar med invånare från det bostadsområde hon ska rita bostäder till. Båda parter vet att det är tids- effektivt och kvalitativt bättre. DB-processen har effektiviserat och förbättrat politiken genom att processen är helt öppen och

Ur kapitel 7 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

offentlig. Medborgarna har då kunnat hjälpa administrationen att identifiera de verkliga prioriteringarna. Även ekonomiskt sett har den Deltagande Budgeten varit en succé. Ända sedan 1990 har budgeten varit i balans.

Att det är just budgeten som man får bestämma över i Porto Alegre har varit viktigt för hur processen har utvecklats. Att fördela de medel som finns på bästa sätt är viktigt för utvecklingen av ett samhälle. En del av ansvaret är också att faktiskt finna lösningar på hur kommunen ska öka sina inkomster. Många kommuner, myndigheter, organisationer tampas med problem om noll- eller underskott i sina budgetar. Vi har inga pengar, eller det finns inga pengar är ett återkommande svar när förslag läggs fram. Kan inte människor tillåtas vara med och föreslå hur inkomsterna ska öka så att de får det de efterfrågar. Med Kommunalarbetarförbundets strejk i backspeglarna, våren 2003, är detta ett argument värt att reflektera över. Kommuners ekonomi är oftast den största politiska frågan i val och i politiska konflikter. Båda kommunalråden som är intervjuade i den här boken påpekar det orimliga i att folk tanklöst både vill ha bättre service och sänkta skatter, och att man inte kan höja skatter hur mycket som helst. Rådslaget om skatter i Kalix visar att det finns ett medvetande om att man inte kan göra både och. Däremot är det sällan man aktivt kan rösta för höjda skatter eller ha synpunkter på hur omfördelningen ska utformas. 85 procent av befolkningen i Sverige stödde Kommunals strejk för högre löner. Borde inte dessa 85 procent ges en möjlighet att dra konsekvenser av sitt politiska stöd genom att delta i utformandet av höjda skatter eller avgifter, eller genom att vara med och bestämma om omfördelning så att kommunalarbetarna får den löneförhöjningen de behöver? Jag föreslår inte på något sätt att facklig förhandling ska ersättas med något annat, jag menar bara att folk borde få tycka om hur kommunens inkomster och utgifter används, löner är ju ibland en kommunal utgift.

En vital demokrati består också av icke materialistiska komponenter, men har sin grund i just det materialistiska. Hoppet är något som både Henriksson i Fagersta och Eriksson i Kalix

pekade på. Kommuninvånarna hade återfått hoppet när reella materiella förhållanden i kommunen förbättrats och människor getts mer makt över sitt dagliga liv. Att bli medborgare handlar om många olika saker och de första är materiella. Man måste ha mat för dagen, någonstans att bo och en försörjning. När Lula blev president i Brasilien utropade han ett krig mot hungern, Fome Zero. Hans målsättning är att alla brasilianare ska få minst tre mål mat om dagen. För oss i västvärlden är tillgång till mat en självklarhet är det kanske inte så mycket att komma med, men för Lula ingår det i ett politiskt projekt – att få fler medborgare. För om fler kan tänka, engagera sig, och delta, blir det fler som potentiellt kan bidra till samhällsbygget. Att vara medborgare handlar också om kunskap, det är information och kunskap som är de maktlösas väg att skaffa sig makt och inflytande genom demokratin.

Den viktigaste skillnaden är mellan att verkligen få bestämma eller bara bjudas in till att tycka. Den deltagande demokratin som jag förespråkar handlar om att man inbjuds till att delta för att vara med och bestämma. Det är inte en inbjudan till ett till möte för att tycka eller en inbjudan till att bli ytterligare en remissinstans. Frågan om bestämmande tror jag är avgörande för att människor verkligen ska engagera sig men det är också den frågan som är nästintill svårast att lösa rent organisatoriskt. Vilka kriterier kan man sätta upp för att en process ska bli bestämmande, beror det på antal deltagare, på längden på processen, på frågans vikt? Antagligen är det en lösning som man får utforma från fall till fall. Det får inte bli så att en liten klick engagerade får bestämma över de andra, men det får inte heller vara så att hur många, eller hur engagerad, man än är så får man ändå inte bestämma då besluten fattas av icke-påverkbara folkvalda eller tjänstemän. Att sätta upp gemensamma stadgar och regler är viktigt och blir således en del av processen, man fattar gemensamma beslut om formerna och reglerna för beslutsprocessen.

En stor skillnad mellan den deltagande demokratimodellen i Porto Alegre och ett remissförfarande är frågan om ansvar.

Genom kunskapsprocessen lär sig medborgaren att ta ansvar. Det är ofta man får höra påståendet om deltagande demokrati: då kan ju vem som helst föreslå vad som helst tokigt och så kan det gå igenom. Rent teoretiskt stämmer det, men i praktiken sker det sällan då förslag som läggs i budgetprocessen noga synas av alla som deltar eftersom man också ska fördela medel till de olika förslagen. Det finns en hög kunskapsnivå om vad olika kvarter i staden eller vad hela staden behöver. Självklar kommer felaktiga beslut fattas inom ramen för en deltagande demokrati, men det är ju heller inget som den parlamentariska demokratin är immun mot. I en folkomröstning behöver man egentligen inte ta något annat ansvar än att gå och rösta. Utgången av en folkomröstning och konsekvenserna av en sådan lämnas till folkvalda att handskas med. De kan också göra en annan tolkning eller dra andra politiska konsekvenser än vad den majoritet som röstat skulle ha gjort. Om ansvaret sträcker sig längre än röstningstillfället kan vi också undvika den typen av situationer. Då räcker det inte med att engagera sig en gång, i Deltagande Budgeten måste man vara en del av processen för att kunna följa upp förslag, påverka och till slut bestämma. Just processen, den demokratiska vägen, har ett egenvärde – den genererar två viktiga demokratiska kvaliteter: kunskap och ansvar.¹

Skulle det gå att fatta beslut på andra sätt än som vi gör just nu? Med kunskap och information får man medborgare som ställer krav. Och i vissa fall som i Porto Alegre ställer de folkvalda representanterna i sin tur krav och hänvisar till medborgarna. När borgmästaren förhandlar med multinationella köpcentret Carrefour så är hans främsta anledning att inte göra kompromisser i det dolda de som ställer krav – medborgarna. Det handlar om kampen om det politiska handlingsutrymmet. För vem de folkvalda politikerna är villiga att lyssna till bestäms i slutändan av det. I Norrköping hade man kunnat skylla på medborgarna men valde istället att duka under från trycket från den motsatta sidan, näringslivet, konsulterna som gav rådet att sälja och företaget som ville köpa. En av de fiffigaste

sakerna med den deltagande demokrati som jag har studerat är att politiker kan börja skylla på folket. I Porto Alegre är det mer öppet och tydligt att PT egentligen tagit hjälp av befolkningen, för att de vet att en majoritet av befolkningen är för en progressiv politik. Kan ni tänka er statsministern säga; vi måste höja lönerna för Kommunal för folket kräver det. Det här anser jag vara ett av de absolut viktigaste argumenten för en deltagande demokrati som ett komplement till den representativa. Det ger folkvalda politiker kraften och makten att fatta "obekväma" beslut.

1. Skälet till att jag inte tittar på några borgerliga alternativ är enkelt, jag finner dem inte speciellt intressanta eftersom de alltid syftar till en exkludering, differentiering och hierarkier. De borgerliga mönsterkommunerna är ofta etniskt rena överklassområden, där man följaktligen har råd att sänka skatten och köpa sig andra alternativ. Jag tänker på Vällinge, Danderyd etc. Jag menar att de inte är en speciellt stor politisk utmaning eftersom den typen av politik inte kräver så mycket kunskap eller ansvar av medborgarna i kommunen. Det kan tvärtom handla om "friheten" att välja bort ansvar, inte ta emot flyktingar, inte ha "besvärliga barn" i privatskolorna, etc.

Vad är deltagande demokrati?

KJELL ÖSTBERG: Jag heter Kjell Östberg och är historiker vid Södertörns högskola, och jag har fått äran att leda det här inledande samtalet mellan den här samlingen av mycket spännande, kvalificerade och erfarna internationella gäster. Syftet är att lite grand försöka ange tonen för den här kommande konferensen. Vi har bitt de inbjudna gästerna att mycket kort, inte mer än fem minuter, ge sin definition av vad deltagande demokrati ska kunna stå för. Vi ska sedan föra ett kortare samtal, men sedan kommer samtliga gäster att återkomma med ordentliga inledningar på sina specialområden.

Låt mig först säga att den här konferensen hade för Sveriges del inte kunnat komma lämpligare. Frågan om demokratin, dess kris och framtid, har på många sätt stått i förgrunden och gör det just nu. Den parlamentariska demokratis kris ökar avståndet mellan medborgare och de styrande, och det har kommit i fokus. Den här veckan kom det en uppmärksam undersökning som visade att 63 procent av svenskarna föredrog att betrakta regeringspartiet som pampar, byråkrater och överhet. Även bland dem som själva röstade på socialdemokraterna ansåg nästan dubbelt så många att partiets företrädare måste ses som överhet snarare än socialister, reformivrare eller de fattigas vänner som var alternativet i den här undersökningen. En annan aktuell fråga är kravet på folkomröstning om den nya EU-konstitutionen som om den antas ytterligare kommer att öka avståndet mellan medborgare och styrda och som desutom kommer att öka utrymmet för marknadens diktatur. De senaste dagarnas intensiva diskussioner om vänstern och demokratin visar att med rätt eller orätt, delar av vänstern fortfarande får betala ett högt pris för sin tidigare anknytning till totalitära partier med demokratiskt underskott, för att uttrycka det mildt. Men också i ett längre perspektiv kommer den här debatten väldigt lämpligt. En central utgångspunkt för

Inledande panel där deltagande demokrati diskuteras som begrepp och som vision.

Moderator: Kjell Östberg, professor i historia vid institutionen för samtidshistoria, Södertörns högskola.

Från den internationella konferensen om Deltagande Demokrati, organiserad av Vänsterns Internationella Forum tillsammans med ABF Stockholm och Centrum för Marxistiska Samhällsstudier 9 – 10 oktober, 2004. ABF-huset i Stockholm. Transkriberad av Stefan Sjöberg. Redigerad av Eva Björklund, America Vera-Zavala.

mig som historiker är att det finns en tydlig koppling mellan demokratisering och sociala rörelser styrka och utveckling. Det finns vissa perioder när förutsättningar för sådana förändringar är speciellt gynnsamma. I min forskning har jag varit särskilt intresserad av demokratiseringsprocesser. Demokratiseringen av Sverige är i hög grad knuten till den här typen av radikaliseringsvågor. En tidig sådan kan man till exempel se vid förra sekelskiftet. Det var då arbetarrörelsen fick sitt stora genombrott. Sverige ledde Europaligan i strejker vid den här tiden. Också de andra klassiska folkrörelserna som nykterhetsrörelsen och kvinnorörelsen deltog i kampen för ökade demokratiska rättigheter. Resultatet blev rösträtt för män, föreningsrätt, alltså rätten att bilda, tillhöra och även använda till exempel fackföreningar i kamp. Nästa radikaliseringsperiod kan sammanfattas med året 1917. Min kollega Håkan Blomqvist kommer snart att berätta mer om det här dramatiska året. Låt mig bara säga att de folkliga resningarna våren 1917 antagligen uttrycker den mest omfattande masskamp som ägt rum i Sverige, hittills ska vi kanske tillägga. Resultatet av det här, kombinerat med hotet från den ryska revolutionen, blev ett genombrott för de borgerligt demokratiska rättigheterna. Att rösträtten nu också omfattade kvinnor kan vi i hög grad tacka den välorganiserade kvinnliga rösträttsrörelsen för. Nästa period av radikalisering eller polarisering skulle man kunna säga, ser vi i Sverige på 1930-talet. Åter ligger Sverige i täten i den internationella strejkstatistiken. 1930-talet innebar också en fortsatt tillväxt av de folkliga rörelserna; fackföreningarna, kvinnorörelsen, hyresgästföreningarna och så vidare. Med dess hjälp kunde det svenska samhället stå emot attackerna mot den nyvunna demokratin som internationellt kom från pro-fascistiska strömningar. Istället kunde grunden läggas för den svenska välfärdspolitik, den tidens viktigaste erövringar.

Den senaste stora radikaliseringsvågen kan kanske sammanfattas i ett enda årtal, 1968, även om det pågick betydligt längre. Inspirerad av den koloniala frigörelsekampen tände ungdomar och studenter en gnista som ifrågasatte gamla auktoriteter, som

krävde demokrati på skolan, på universitet och i hela samhället. Det är viktigt att komma ihåg att radikaleringen också spred sig till arbetarklassen, och under ett årtionde var faktiskt diskussionen om arbetsplatsdemokrati, om ekonomisk demokrati, kanske den fråga som dominerade det politiska samtalet. Även om resultatet av det här blev begränsat, så skapade 1960- och 70-talsradikaliseringen inom andra områden, inte minst vad det gäller kvinnors rättigheter och politiska deltagande, mer långvariga framgångar.

Idag, det är dit jag vill komma och som är bakgrunden till att jag också för de internationella gästerna vill teckna den här snabba bakgrunden, finns många tecken som tyder på att vi befinner oss i en ny fas av tilltagande radikalisering. Liksom förra gången kommer många av de viktigaste signalerna från den tredje världen, det avspeglas ju också här. Vi kan se den alternativa globaliseringsrörelsen, antikrigsrörelsen och så vidare. Stämmer nu det här, och stämmer också mina teser om att det finns en relation mellan demokratisering och radikalisering, då är det också just nu vi ska intensifiera diskussionen om hur den demokrati vi kämpar för egentligen ser ut. Därför ska det nu bli mycket intressant att höra hur våra på det här området mycket kvalificerade och erfarna internationella gäster, kort skulle vilja beskriva er syn på den deltagande demokratin. Ska vi börja med vår vän från Mexico?

VICTOR FLORES OLEA: Jag vill säga att demokratins viktiga idé med demokratisk frihet och valfrihet befinner sig i en stor kris för närvarande. Det verkar vara så att demokratin liksom har kidnappats, och att inte svarar upp mot de sociala behoven. Det finns en stor klyfta mellan politiker och samhälle för närvarande. Det behövs en ny rörelse som återerövrar och radikaliserar demokratin. Som går tillbaka till tanken att demokratin ska vara för folket och med folket. Det skede vi befinner oss i skapar nya förutsättningar för nya radikala och revolutionära rörelser.

Hur ska folk få tillbaka denna kidnappade demokrati? De stora koncernerna, de politiska maktgrupperna och multinationella

företagen har tillfångatagit demokratin och det är de som fattar de viktiga besluten i alla länder. De har helt enkelt förvanskat betydelsen av den folkliga representation som är grunden för all demokrati. För närvarande lobbar man och förhandlar på olika sätt och det privata intresset står över det sociala intresset. Men historien själv börjar visa vilka vägar man kan gå för att lösa den här djupa klyftan och antagonismen och jag skulle vilja gå tillbaka till vad professorn sa tidigare. Dessa nya sociala rörelser som över hela världen har uttalat sig mot nyliberalismen och mot det världsomspännande kapitalistiska system som på många ställen lett till extrema klyftor mellan de rika och de fattiga. Även i ett land som har lång välfärdstradition i bästa bemärkelse som Sverige, har nyliberalismen börjat bryta sönder den relativa jämlikheten, och nu börjar man se en polarisering, över hela världen. I utvecklingsländerna, i Latinamerika till exempel, har det tagit brutala former. FNs utvecklingsprogram har nyligen givit ut en rapport. Där visar man hur i Latinamerika en barbarisk koncentration av rikedom håller på att äga rum, och att fattigdomen blir alltmer extrem. Många latinamerikaner säger i undersökningen att de hellre vill ha en regim som kanske inte nödvändigtvis står så mycket för demokrati, bara den kan bidra till att lösa våra grundläggande sociala behov. Jag skulle vilja säga att de sociala rörelserna har ett grundläggande syfte, nämligen att ta tillbaka demokratin igen. Det är rörelser som vill få till stånd en deltagande djupgående demokrati.

När man talar om deltagande demokrati är det olika saker som ingår i detta begrepp, och som har full giltighet. Det är till exempel frågan om institutioner, om folkomröstningar, om medborgarnas deltagande men också om självstyrande arbetsplatser, självstyrande forskningscentra och annat. På andra politiska områden kan det handla om en självbestämmande för kommuner, ett självstyre på det kommunala planet. Det är alltså ett mycket brett fält där medborgarna håller på att ta tillbaka sin beslutsförmåga, sin förmåga att fatta beslut om sitt eget liv och sina egna öden, där de inte längre låter de starka ekonomiska

grupperna, vare sig de är nationella eller multinationella, låta avgöra samhällenas öden. Och nationernas öden.

Idag tror jag målet med deltagande demokrati är ett av de grundläggande revolutionära målen i vår tid. Kanske som för 40-50 år sedan när det var nationalisering av ekonomier, så tror jag att den deltagande demokratin, självstyrelsedemokratin, där människor själva får styra sina förhållanden, är ett revolutionärt mål. Det mest djupgående radikala målet i många delar av världen. Vi har nu samlats här för att utbyta erfarenheter i de här frågorna. I det utbytet tror jag vi kan få stora resultat, nämligen att ta del av erfarenheter från utvecklade länder som Sverige och också få del av erfarenheter från mindre utvecklade länder som i Latinamerika. Det är väldigt viktigt att ständigt ha den typen av meningsutbyten och erfarenhetsutbyten. Jag tror det kommer att ha en mycket stor betydelse och kommer att bära frukt för oss alla.

BERNARDA HERRERA: Ämnet för dagens diskussioner är oerhört intressant och det är mycket viktigt att få delge er de erfarenheter vi har när det gäller deltagande demokrati. Det är ett grundläggande begrepp i den grundlag som antogs i vårt land 2000. Betydelsen av begreppet är för oss mycket knuten till vad vår mexikanska kollega sa, nämligen den representativa demokratis kris. Den representativa demokratin har under ett femtiotal år undergrävts och till slut representerar den egentligen ingen alls.

Från 1999 började vi utveckla en process för att få en ny grundlag till stånd. Den deltagande demokratin kom till uttryck i det dokument som är Venezuelas grundlag. Begreppet är faktiskt ett av de mer centrala i texten. Utifrån våra erfarenheter måste demokratin som vi ser det vara en deltagande demokrati där folket har huvudrollen. Det betyder att alla venezolaner, alla medborgare, har möjligheten att delta i alla etapper och allt som har att göra med den offentliga förvaltningen. Det är stadgat i lagen och vi håller på att utveckla hur vi på ett effektivt sätt ska kunna skapa politik och förverkliga de olika

verksamheter som kommer ur detta. Och också få kontroll över olika kritiska problem som vi sett mycket av i Venezuela, korruption bland annat. Enligt grundlagen har vi alltså en möjlighet att upprätta social kontroll över olika verksamheter och det är en mycket viktig del av den deltagande demokratin.

När det gäller den offentliga förvaltningen så finns också grundläggande mekanismer för att utveckla den deltagande demokratin. Utifrån det perspektivet handlar det också om folksuveräniteten när det gäller utövandet av den offentliga makten. Efter så många år av representativ demokrati, där man inte vetat hur de sakerna skulle förverkligas, så är det en ny process vi måste börja och vi måste stimulera nya organisationsformer hela tiden för att kunna styra processen. Utifrån vad som finns i vår grundlag, vår Magna Carta, där vi har denna deltagande demokrati där folket har huvudrollen, måste vi se till att detta också förverkligas. Att människor får en verklig möjlighet att delta i den offentliga förvaltningen. Vi har därför ägnat oss åt att utveckla olika organisatoriska former och möjligheter för att alla olika institutioner ska ge plats för vanligt folk. Sedan handlar det om att förverkliga dessa saker så att det får ett politiskt uttryck. Vi kommer att samla in våra erfarenheter och systematisera dem och utifrån praktiska erfarenheter omdefiniera formerna för demokratin i Latinamerika. Jag tänker främst på Venezuela i det här sammanhanget, att vi är fullt engagerade i den processen.

NEKA: Jag är också väldigt glad att få ta del av erfarenheter från andra delar av världen vid det här mötet. Jag kommer från de arbetslösas rörelse i staden Soláno med ungefär 80.000 invånare söder om Buenos Aires. Rörelsen uppstod under mycket speciella förhållanden vid slutet av 1990-talet. Under 1990-talet fördjupades den nyliberala politiken i Argentina på ett tydligt sätt. Det var ett Argentina som hade härjats mycket av den militärdiktatur vi hade från 1970-talet och framåt. Därefter följde de pseudo-demokratiska regeringarna, som egentligen var en fortsättning på den gamla politiken. På 1990-talet hade vi en

oerhörd arbetslöshet med upp till 60 procent som var arbetslösa. Fattigdomen och utslagningen omfattade mer än 50 procent av befolkningen. I de olika provinsstäderna i Argentina, där gick befolkningen över till att ockupera mark för att lösa bostadsproblemen. I samband med sådana saker började vi samla oss i församlingar för att diskutera situationen i landet. På det sättet uppstod Piquetero-rörelserna. De präglas av att de finns utanför fabrikerna kan man säga. Det är arbetslösa som har slutit sig samman och har till exempel blockerat vägar och andra saker för att lyfta fram sina krav mot myndigheterna när det handlar om svält, sjukvård och utbildning och dylikt. Rörelsen som jag tillhör började på det viset. De första vägblockaderna var en protest mot privatiseringarna av olja. De stora multinationella koncernerna fick äganderätten till det som egentligen tillhörde Argentina som stat. För oss är den deltagande demokratin något vi kallar direkt demokrati. Det är något som ingår i ett helt, det handlar om att förstå den verklighet vi lever i och hur vi på konkret sätt genom daglig kamp ska kunna bygga ett utrymme för folk. Det betyder för oss samma sak som i andra Latinamerikanska länder, att det finns ett makttomrum, ett tomrum när det gäller representationen.

Den 20 december 2001 uppstod en rörelse i hela vårt samhälle. Olika grupper uppstod, olika församlingar ockuperade fabriker, piquetero-grupper och många fler, som gick in för att bygga en ny typ av samhälle. Argentinas politik är verkligen mycket komplex, det ska man ha klart för sig. Det finns olika strömningar och nyanseringar och jag tillhör de autonoma rörelserna där vi vill bygga ett utrymme för deltagande genom direkt aktion. För oss är direkt aktion ett sätt att dagligen ingripa i vårt liv. Vi bryter med den kultur som de dominerande grupperna och koncernerna tvingar på oss. Det är olika typer av dominans vi ser i Argentina, till exempel konsumismen som pådyvlas oss genom reklam och propaganda av olika slag. Man tvingar oss olika sätt att leva och konsumera och där ingår också machismen, både män och kvinnor har präglats av machismen.

Alla de här aspekterna funderar vi över i denna rörelse för att få till stånd ett annat levnadssätt helt enkelt. Grunden för den deltagande demokratin eller den direkta demokratin som vi kallar den, är att fundera över hur vi ska bygga nya sociala relationer, det vill säga bygga upp nya subjektiviteter som kan bryta den dominanspolitik som tar sig många olika uttryck. Och fundera, liksom vår venezolanska kamrat här, över hur vi alla har ett ansvar att föreslå andra sätt att leva i det dagliga.

Det är grunden kan man säga, och vi försöker utforma arenor där man på ett praktiskt sätt kan ta upp hälso- och sjukvård, utbildning och så vidare. Vi har i vår rörelse inlett en diskussion kring olika problem till exempel hälso- och sjukvård och hur vi ska kunna genomföra en utbildning som verkligen blir till för alla människor och inte bara riktar sig till några privilegierade. Och hur vi ska kunna bygga produktiva verksamheter med helt andra relationer mellan människor. Något helt annat än den vertikala relationen mellan chef och arbetare. Så alla aspekter i vårt liv är föremål för utvecklandet av nya former inom den deltagande demokratin.

NARAYANA MOORTHY: Från Indien, den största demokratin i världen, där man kan tro att vi åtnjuter alla fördelar av en demokrati. Men i Indien bestämmer de som är egendomsägare och tillhör överklassen vad som sker, över de kastlösa, som man trampar på. De vanliga människorna väntar fortfarande på att skörda frukterna av denna demokrati.

70 procent av befolkningen i denna demokrati lever under fattigdomsgränsen. De lever på en väldigt låg minimilön. De multinationella företagen, med hjälp av center- och högerpartier till exempel VPI och ett hinduparti, exploaterar befolkningen i demokratins namn. Och det har de gjort under de senaste 50 åren. De vill se till att få större makt och större vinster, och befolkningen får lida.

Att få igenom en förändring är nödvändigt för att komma bort från det här negativa tillståndet och uppnå många positiva mål, och jag har inte några direkta slutsatser när det gäller

den processen. Det kan bli en ganska långtgående process, det beror på befolkningen i mitt hemland, på politiken, vad man har för religion, trossamfund, kasttillhörighet. Det beror på alla dessa saker om man ska kunna säga att man lever i en demokrati i Indien. Man kan säga att vi vill ha en demokrati, men med mångfald.

TAYSEER AROURI: Jag är här på konferensen för den Palestinska demokratiska koalitionen. Något ganska nytt som politisk koalition betraktad. Bakgrunden och själva ryggraden är det Palestinska folkpartiet, det före detta kommunistpartiet. Jag kommer från Palestina, den lilla del av världen där det främsta målet är kampen mot världens sista kvarvarande ockupation. Det är kanske den sista koloniala ockupationen som fortgår i världen. Samtidigt är det så att vi i vår politiska koalition anser att kampen mot kolonialiseringen inte kan särskiljas från kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Det här är ett oerhört viktigt redskap med tanke på situationen i Palestina i nuläget. Ett viktigt redskap i kampen mot den israeliska ockupationen. Jag vill hävda att vid slutet av 1970-talet och under 1980-talet fram till tidigt 1990-tal ungefär, fick den palestinska befolkningen lära sig mycket om demokrati. Den fick många och berikande erfarenheter av många olika typer av demokrati. Vi har framförallt de folkkommittéer som vi har arbetat med. Den erfarenheten kan man inte sortera in som bara en del av demokrati, oavsett om det är samförståndsdemokrati eller deltagande demokrati, man kan inte klassificera det. Jag ser det inte heller som någon utpräglad form utan snarare som en kombination av flera olika former av demokrati.

Jag vill gärna försöka mig på att ge följande definition, och då utgår jag från våra erfarenheter när det gäller deltagande demokrati. I vår erfarenhet är deltagande demokrati en kombination av vissa eller alla av följande aspekter: direkt demokrati, samförståndsdemokrati, överläggningsdemokrati, deltagande demokrati, partisandemokrati och gräsrotsdemokrati. En kombination av alla dessa, som i enlighet med den givna situationen ger

möjligheter och mekanismer att ha så stort deltagande som möjligt från folkets sida i beslutsfattandeprocessen, på ett sätt som innebär att det påverkar alla olika aspekter av det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella livet. Så har jag uppfattat deltagande demokrati.

LUIZ ARNALDO CAMPOS: Först skulle jag vilja rikta några tacksamhetens ord till det svenska folket. På 1970-talet var det svenska folkets solidaritet något som räddade många människors liv, som kämpade i hela Latinamerika, däribland många från Brasilien som tack vare denna solidaritet kan fortsätta sin kamp och sitt arbete för vårt land. Tack så mycket för det. Århundradena kommer att gå men vår tacksamhet gentemot er kommer inte att försvinna.

Jag kommer alltså från Brasilien. Det är ett land där ordet socialism fortfarande har full relevans. Det är något som miljoner människor, idag tror jag man kan tala om miljontals människor som delar tanken på denna utopi. Jag talar nu å Belém do Pará's kommunala lednings vägnar, det är 3,7 miljoner invånare i Amazonas, vid kanten av Amazonasbukten, 10-20 mil från Atlanten, och denna stad har funnits i 300 år. Sedan åtta år tillbaka är det vi som styr där. Det var den första januari 1997 vi tillträdde. Det var en koalition av vänsterpartier som leddes av Arbetarpartiet. I Belém var det en vänsterflygel inom partiet som stod i täten, och vi har alltsedan dess styrt staden.

Jag vill säga att för oss är deltagande demokrati tre saker. För det första betyder det en bro till folkets minne. För det andra ska det vara en skola för massrörelserna. Det ska vara en slags seminarium där man varje dag bygger framtiden. Deltagande demokrati som vi ser det kommer till uttryck dels i att man kollektivt planerar. Man planerar sin framtid på ett kollektivt sätt. För det andra betyder det att social kontroll över besluten, dvs att folket har möjlighet att kontrollera tillämpningen av de kollektivt fattade besluten. Det betyder också för det tredje, att bygga folkliga organ för deltagande förvaltning.

I Belém finns idag utöver kommunstyrelsen, alltså den representativa demokratins högsta organ på kommunal nivå av, också ett stadsråd. Det är ett organ som ska vara det högsta uttrycket för den deltagande demokratin. Det är ett slags delat styre mellan detta organ och borgmästarens organ, alltså kommunstyrelsen. Det är så vi ser på den deltagande demokratin. Det är något vi hela tiden håller på att bygga på. Det finns många motsättningar och det är ett oerhört rikt erfarenhetsfält. Och det har en stor betydelse för oss, nämligen känslan av att delta i den deltagande demokratin, det är själva det folkliga bygget.

KJELL ÖSTBERG: Vi har några minuter över och det betyder att om någon i panelen vill tillägga något går det alldeles utmärkt. En sak som var slående i framställningarna var att de i hög grad byggde på konkreta erfarenheter som skiljer sig mycket åt mellan olika länder. Samtidigt diskuteras nu vilken betydelse de nya globala sociala rörelserna har för utvecklandet och diskussionen av alternativa demokratiformer. En fråga jag vill ställa till panelen är, vilken betydelse har den nya internationella rörelsen för era lokala diskussioner?

LUIZ ARNALDO CAMPOS: De internationella rörelserna har naturligtvis en avgörande betydelse här. Jag tänker till exempel på uppbyggandet av Världssociala forumet/World Social Forum. Det ledde i Belém till att kommunstyrelsen ville bygga upp Amazonlandets sociala forum. Där deltar olika sociala rörelser från de länder som ingår i Amazonasområdet. Det är Brasilien, Guyana, Venezuela, Colombia, Ecuador, Bolivia och Surinam. Vi har redan hållit två forum i Belém, och det senaste var i Venezuela. Jag tror inte vi kan tala om någon deltagande demokrati om vi inte ser till att verkligen få en sådan världsrörelse bland arbetare. Den deltagande demokratin förutsätter att ett medvetande om att vi är exploaterade och förtryckta på olika sätt över hela jordklotet. Jag tror inte vi kan tala om någon deltagande demokrati utan att verkligen se den internationella solidariteten som avgörande.

VICTOR FLORES OLEA: Jag håller fullt och fast med det Luiz säger. De sociala rörelserna är mycket viktiga politiska händelser idag, på grund av att de är allomfattande och på grund av att de försöker uppnå på både lokal nivå och över hela världen. De sociala rörelserna har oftast uppstått på grund av konkreta erfarenheter men att det är så lika på många håll visar att man kan sätta upp mål för hela mänskligheten. Processerna i sig kan se olika ut och ta sig olika uttryck, men målen det vill säga att bygga upp den folkliga makten och demokratin, den deltagande demokratin, den radikala demokratin och den integrerade demokratin, är verkligen viktiga mål för de här samhällsliga rörelserna.

Jag kommer att tala om Zapatiströrelsen i Mexico senare. Jag ingår inte själv i Zapatiströrelsen men har många kontakter med den, och har förstahandskunskap om rörelsen. I denna Zapatiströrelse och i ursprungsbefolkningens samhällen i Mexico, har man mycket stark kontakt med de sociala rörelserna. Det är åtminstone två möten som hållits där, mot nyliberalismen och för mänsklighet. Där har man tagit upp den här typen av kamp som förs i olika delar av världen. Den sociala rörelsen och Zapatismen är en del av de nya rörelserna över hela världen. Jag anser verkligen att det nu finns en dialektik, en kommunikation, mellan den lokala nivån och en världsomspännande politisk rörelse, som man mycket sällan har sett prov på tidigare i vår historia. Det här är en situation som verkligen är lovande och lärorik. Det är bland annat det som gjort att vi fått möjligheten att träffas här.

TAYSEER AROURI: För palestinierna är frågan om solidaritet något som kan vara avgörande, framförallt när det gäller de sociala och demokratiska aspekterna. I och med att det främsta verktyget när det gäller att bekämpa den israeliska ockupationen under 1970- och 80-talen, utgjordes av stora massorganisationer som utövade demokrati. Efter att den palestinska myndigheten upprättats visade det sig att de som ingick i dessa organisationer hade dödats. Det betyder att när det gäller folk-

kommittéerna hade deltagarna också avlidit eller dödats. Det betydde att våra viktigaste redskap mot ockupationen hade försvunnit. Vi befinner oss nu i ett skede där det allra viktigaste är att försöka återupprätta folkkommittéerna, genom att verkligen kämpa för en inre demokrati och att kämpa mot korrup­tion och andra företeelser för att på det sättet kunna mobilisera hela befolkningen att bekämpa den israeliska ockupationen, på samma sätt som under 1980-talet och under den första Intifadan. Frågan om internationell solidaritet är verkligen viktigt för oss. Att kunna förstå den roll som demokratiska rörelser spelar runtom i världen och på det sättet förstå hur man kan hjälpa fol. Det här är verkligen en avgörande faktor för Palestina för närvarande.

BERNARDA HERRERA: Även för oss i Venezuela är solidariteten avgörande för att kunna utveckla detta begrepp. Det är fortfarande något som finns mer på papper än i verkligheten, men vi är på väg. Den internationella politik vi för och det vår president gjort när han besökt olika länder i världen har varit helt vitalt för att få till stånd den här processen. Det är alltså en rörelse på internationell nivå för närvarande och vi ser prov på stor solidaritet från många folk i världen. Människor som håller ögonen på vårt land och det är något som är oerhört viktigt för oss. Det är något vi är övertygade om bidrar till att utveckla det här begreppet. Det handlar inte bara om att Venezuelas medborgare ska kunna delta, vårt land och Caracas som huvudstad måste kunna verka också genom det stöd vi ha fått från många håll i världen. Och på grund av den solidaritet vi har sett prov på under de svåra tider vi genomgått. Som Luiz så har deltagandet på till exempel Världsförbundet, varit viktigt för oss. Solidaritet är av oerhört stor betydelse för att utveckla vår rörelse i Venezuela.

KJELL ÖSTBERG: Det börjar kanske bli dags att runda av det här samtalet. Det har talats mycket om solidaritet på slutet. Jag tror det ofta funnits en tendens bland vänstern i den rika världen

att vi känner oss väldigt solidariska med den tredje världen och delar med oss av vår rikedom och så vidare. Vad det här anslaget visar är att det är nu, genom de här exemplen som visats oss från Latinamerika och Asien, som vi kan använda oss av. Det är snarare de som utvecklar de här nya exemplen som visar solidaritet med oss här i Sverige, för att vi ska kunna delta i diskussionen för att utveckla vår demokrati. Jag vill tacka er återigen för de här intressanta exemplen. Som ni vet kommer det här att utvecklas under här två dagarna.

Myten om den liberala demokratin

”För att förändra dagens värld måste man förstå den”. Snart sagt varje diktatur eller oligarki i modern tid har gjort anspråk på att vara demokratisk. Vissa regimer hänvisar till att de med jämna mellanrum håller allmänna flertpartival och på denna grundval bildar och byter regering, andra anser sig demokratiska därför att folkflertalet åtminstone upplever sig som gynnat av den politik som drivs eller att en majoritet är delaktig i verkställandet av denna politik.

Om det räckte med att ett eller flera av dessa krav vore uppfyllda för att en regering skall kunna kalla sig demokratisk, ja då tvingas vi dra Adolf Hitlers och Harry Trumans regimer över en kam. Hitler visade att det gick att lägga Europa i ruiner med folkflertalets goda minne, och Truman kände sig inte ens föranledd att konsultera folkviljan om så allvarliga beslut som att släppa atombomber över Hiroshima och Nagasaki.

Vad är egentligen demokrati? Hittills har demokratin varit ett bland många sätt att utöva den makt som den härskande klassen i ett samhälle anförtror en regering. Innan vi diskuterar om demokrati är det bästa eller effektivaste sättet att utöva denna makt, måste vi därför reda ut vad makt är för något.

Makt betecknar under alla omständigheter ett förhållande där en individ, klass, institution eller nation har möjlighet att påverka andra till att i stort handla i enlighet med deras intressen. Det händer att man blandar ihop antingen regering och statsmakt eller regering och de rådande maktförhållandena i ett land. En stat är i själva verket ett system av civila och militära maktcentra. Ett parti kan uppnå den verkställande

”Myten om den liberala demokratin” ur *Tercer Milenio. Una visión alternativa de la posmodernidad* av Juan Antonio Blanco utgiven 1993. Översättning av Eva Sjöblom

och lagstiftande makten, men ändå inte kontrollera den militära makten, vilket Salvador Allende så smärtsamt blev varse. I kapitalistländernas civilsamhällen kontrollerar borgarklassen tillsammans med staten makten över ekonomi, kultur och information. Denna stora apparat utgör den härskande klassens samlade makt. Borgarklassen har bara ställt upp på maktskifte när det gäller regeringens utövande av en del av makten. Helst skall detta handhas av ett borgerligt parti, men om ett socialistiskt parti efter val skulle komma i regeringsställning, är det vanligtvis inget bekymmer så länge maktens regler årtlyds. Om någon skulle trampa över gränserna för dessa regler, så kan den härskande klassen utnyttja övriga maktområden för att undergräva eller göra sig kvitt en sådan regering.

Att idag tala om borgarklass på samma sätt som vi har gjort sedan 1800-talet är dock både intellektuellt och politiskt tveksamt. Både i centrum och i periferin finns det grupper som i sin egenskap av ägare till produktionsmedel kan betecknas som borgarklass, men som står utanför de mekanismer som styr ekonomi, politik och kultur, grupper som ofta också förtrycks av den transnationella oligarkin.

En ny global oligarki håller på att centralisera och monopolisera maktens verktyg på bekostnad av stora företagargrupper, som visserligen har större resurser än det arbetande folket för att värna om sina politiska och ekonomiska intressen, men som är nästan lika utestängda från maktens verktyg som sina hitintills främsta klassfiender. Hundratusentals borgare i alla länder blir numera av med sina företag, inte genom någon proletär revolution som aldrig inträffat utan till följd av den nyliberala omställningen av kapitalismen under de senaste två årtiondena. Begreppet borgarklass används här för att förenkla en historisk genomgång av det kapitalistiska systemets olika former av herravälde.

Kapitalismen har alltefter behov och utan större dogmatiska betänkligheter utvecklats vidare med hjälp av slavar, lönearbetarytare eller arrendatorer, och den har också lärt sig att försvara den rådande ordningen med hjälp av diktaturer, oligarkier och

demokratier. I de kapitalistiska industrisamhällena har demokratin aldrig grundat sig på makt av folket, och inte heller har meningen varit att makten skall delas med folket, även om ett stort antal beslut av en eller annan anledning tagits för folket. Demokratin har framför allt varit ett sätt att utöva den borgerliga makten, ett verktyg för att lösa motsättningar så att borgarklassens intressen gynnas, dess maktmonopol rättfärdigas och den rådande ordningen består. Detta utesluter givetvis inte att man till folkviljan och dess valda ombud avstått en del av makten när det gällt spörsmål som inte haft central betydelse.

Det kapitalistiska samhällets enda heliga princip är maximal profit för borgarklassen, och det är för att stärka denna grundbult som varje kapitalistiskt samhälles politiska och ekonomiska organisation byggs upp. I en kapitalistisk ordning beror makten av i vilken utsträckning borgarklassen lyckas få övriga klasser och grupper att i handling ställa upp på denna grundprincip. Om borgarklassen inte kan försvara sin rätt till maximal profit, hamnar dess makt i kris.

Borgarklassen har alltid hållit mera fast vid den liberala än vid den demokratiska staten. Den liberala staten kom till för att värna om den medborgerliga rättigheten att hysa och uttrycka åsikter, den samvets- och religionsfrihet som borgarklassen behövde i sin kamp mot dåtidens envælde. Liberal politik går ut på att underlätta kapitalackumulation och en fri marknad med individualism och egennytta som drivfjäder för ett generellt välstånd. Demokratin å sin sida var ursprungligen en antikapitalistisk ideologi såtillvida som den ställde krav på delaktighet och jämlika möjligheter. Det väsentliga för liberalen är alltså jämlikhet vad gäller lagstadgade friheter, medan jämlik möjlighet till delaktighet i samhället är det viktigaste för demokraten.

Men hur har borgarklassen lyckats förena sin medfödda liberalism med en politisk doktrin som gynnar folkflertalets intressen, när borgarklassen alltid kommer att utgöra en minoritet? Hur kan den lita på att samvets-, yttrande-, mötes- och föreningsfrihet plus den allmänna rösträtten i ett flerpartisystem

inte skall äventyra dess ställning som härskande klass och det kapitalistiska samhället i sig?

Hemligheten ligger i en sinnrik kombination av liberalism och demokrati, där man kan tävla och med hjälp av röstövertikt nästan undantagslöst vinna inom ett system med jämlika friheter, men brutalt ojämlika möjligheter. Liberalismen har givit borgare och arbetare samma friheter, men har gjort politiken till en idemarknad, där de mäktiga haft en förkrossande konkurrensfördel när det gäller att styra väljarkåren mot de partier som värnar om deras intressen. Partier som egentligen står för minoritetsintressen har på så sätt blivit masspartier. Den formella frihet som sägs främja delaktighet och konkurrens för alla fungerar i själva verket som en utstötningsmekanism gentemot det stora flertalet medborgare som inte har tillgång till statens och civilsamhällets maktstrukturer.

Låt oss titta närmare på den liberala demokrati som USA försöker exportera och som tycks hänföra många omvänd vänsteranhängare.

Sedan Ronald Reagan i det brittiska parlamentet år 1982 utropade sitt säregna korståg för demokratin har man knappast kunnat undgå att uppmärksamma de dogmatiska beröringspunkter som finns mellan USA:s förre president och Josef Stalin. Denne ansåg ju att det politiska system som då fanns i Sovjetunionen var det enda och bästa för varje land som utropade socialismen världen över, medan Reagan betonade att den demokrati som skulle spridas till världens alla hörn måste vara en direkt kopia av USA:s politiska system.

Till skillnad från ideologen, som har till uppgift att knäfalla inför demokratimyten, måste historikern vara uppmärksam både på att det finns en mångfald organisations- och funktionsformer som anses demokratiska världen över, och på det säregna sätt på vilket just USA:s politiska system har utvecklats sedan det såg dagens ljus 1776 och hur det har anpassat sig till de i landet för stunden rådande omständigheterna. Det är inte någon rätlinjig och stigande utveckling kapitalismens historia här visar upp utan tvärtom en så häpnadsväckande och odogmatisk

anpassningsförmåga att den borde väcka avund t ex hos den på detta område mycket bevandrade katolska kyrkan.

Den nordamerikanska demokrati som föddes i och med Självständighetsförklaringen lämnade inte bara sina svarta slavar utan också halva den vita befolkningen, nämligen kvinnorna, utanför de medborgerliga rättigheterna. Kvinnorna fick rösträtt på 1920-talet och de svarta blev så sent som på 60-talet tvungna att marschera till Washington tillsammans med Martin Luther King och på tillskyndan av Rap Brown sätta eld på en del av Detroit för att kunna utnyttja sin rösträtt bland sydstaternas militanta rasister. Det gick nästan 40 år innan partierna, den demokratiska rörelsens stora slagnummer, lyckades betvinga de motsträviga presidenterna Washington, Jefferson, Franklyn och Monroe och anordna den första valkampen. År 1816 hävdade t ex president Monroe att det inte nödvändigtvis måste finnas politiska partier för att en regering skall vara fri.

Det politiska system som USA exporterar idag ger varje medborgare, hög som låg, lagstadgad möjlighet att bli president, och ger samtliga rätt att informera sig om dennes och medtävlarnas idéer och fritt bestämma vem han skall ge sin röst. Men i ett samhälle där år 1982 hälften av produktionsmedlen kontrollerades av 0.05 procent av dessas ägare och ägarkoncentrationen inom massmedia gått så långt att knappt 50 företag kontrollerade hela 1.700 dagstidningar, 11.000 tidskrifter, 9.000 radiosändare, 1.000 TV-stationer, 2.500 förlag och 7 filmstudios, så blir de politiska möjligheterna långt mindre jämlika än de politiska rättigheterna. Redan då, d v s innan de nya klyftor som Reaganomics förde med sig, utgjorde kapitalägarklassen 2 procent av befolkningen, medan den gamla och nya medelklassen utgjorde 18 och löntagarna 80 procent av befolkningen. Enligt Ben H Bagdikian (författare till *The Media Monopoly*, Beacon Press USA 1983) hade fem år senare de stora massmedieföretagens antal krympt till knappt 25, och bara TimeWarner kontrollerade över 40 procent av landets alla tidskrifter.

Idémarknaden, där varje väljare som konsument fritt kan välja kandidat, har samma monopolistiska slagsida som ekonomin.

Det kostar pengar att ägna sig åt politik. För Ronald Reagans presidentkampanj uppgick de direkta kostnaderna till 152 miljoner dollar. För att tävla på den marknaden krävs att man har tillräckligt med likvida medel och resurser för att arbeta fram en produkt, ge den en attraktiv förpackning, ordna en intensiv reklamkampanj och förfoga över ett stort nät för distribution och försäljning.

Men på den politiska marknaden börjar ojämlikheten konkurrenterna emellan långt tidigare. Den vanlige medborgarens reella valmöjligheter avgörs inte i valkampanjen utan förutbestäms av påverkan i vardagslivet, uppfostran, kunskapsnivå, bekantskapskrets, kulturmiljö och fritidssysselsättningar. Den effektivaste och varaktigaste politiska indoktrineringen sker utanför politikens verksamhetsfält. Fram till 50-talet lade sig kapitalismen i eget intresse vinn om en indirekt politisering av medborgarna, men numera tycks man snarare sträva efter politisk apati och passivisering. Den liberala demokratin har därför kommit till en spännande vändpunkt.

Kombinationen av liberala principer och demokratisk valfrihet har fungerat hyggligt överallt där förutsättningar har förelagat, d.v.s. där folkflertalets konsumtionsnivå har legat över blotta existensminimum och den härskande klassen har förfogat över en apparat som effektivt styrt samhällsliv och information. På de betingelserna kunde man någorlunda tryggt tävla på en idémarknad, där finansmaktens herravälde varit heltäckande. Att bestämma villkoren för den politiska dagordningen för valkamp och framtida regering har från början varit förbehållet de mäktigaste samhällsgrupperna, vem som än vunnit valet. Den reella demokratin har bestått i att dessa eliter tävlat med sina politiska alternativ om att få de kandidater som bäst uttryckt dessa alternativ insatta i offentliga ämbeten. Den formella demokratin har gått ut på att också de som fallit utanför den gängse debattramen fått vara med och tävla och satsa sina knappa pengamedel utan att ens ha kunnat nå ut till hela väljarkåren med sitt budskap. Den representativa demokratin har bestått i att ge befolkningen delaktighet i sekundära spörsmål.

Till syvende och sist behåller bourgeoisin herraväldet över hela maktapparaten, under det att regeringar kommit och gått och administrerat en del av den politiska makten.

Varför är man nu så angelägen om att krympa medborgarnas förväntningar på demokratin?

Under 60-talet skakades den borgerliga maktapparaten i de högutvecklade industriländerna i sina grundvalar. Väljarna började organisera sig utanför det lojala flerpartisystemet i feminist-, invandrar-, konsument-, student- m.fl. rörelser med starka sociala och politiska förtecken. Man skapade egna informations-, mobiliserings- och påtryckningskanaler och utformade en egen politisk vision, en aktivism som inte fick något större genomslag i statsmaktens verkställande eller militära sfärer, men väl i den lagstiftande. Folk hade tagit demokratin på allvar och höll på att forma alternativ för ett handfastare deltagande i den politiska processen. Det politiska systemets liberala inslag kunde uppleva ett demokratiskt hot från sammanslutningar som siktade på att reglera den fria företagsamheten med krav på kvalitetskontroll, miljövård, kvoter för minoriteter på arbetsmarknaden, likalön med mera som gick på tvärs med den liberala filosofin, för att inte tala om det irritationsmoment som den spirande solidariteten med ännu radikalare grupper i Tredje Världen utgjorde.

I början av 70-talet drabbades emellertid hela den kapitalistiska världen av en ekonomisk kris som satte stopp för välståndsökningen i de högutvecklade industrisamhällena i Väst. Inflation och arbetslöshet och det ännu färskt 60-tals-upproret äventyrade förutsättningarna för att den liberala demokratin skulle kunna fungera effektivt. Ville man inte tillgripa samma auktoritära metoder som är så vanliga i liknande situationer i Tredje Världen, ja då var det lämpligt att dra ned demokratiförväntningarna och samtidigt undanröja eller tona ned de bakomliggande orsakerna till den växande radikaleringen, till exempel Vietnam eller rasismen, och dra igång ett ideologiskt korståg för att återskapa tilltron till systemet. Watergate-skandalen blev oförskyllt en bra startpunkt. Efter ett demokratiskt mel-

lanspel under Carter-administrationen tog nyhögern itu med att visa arbetare och vilseförda borgare att demokratin är något alltför allvarligt för att vem som helst skall kunna vara med i leken. Ronald Regan sände ut den första signalen när han använde Pentagon som strejkbrytare under flygledarkonflikten, varefter han inrättade specialstyrkor inom krigsmakten för att kringgå kongressens insyn i CIA och nära nog privatiserade det smutsiga kriget mot Nicaragua.

Under 70- och 80-talen ägnade sig de politiska systemen åt att byta stil både i centrum och i periferin. I de högutvecklade industrisamhällena gick man in för att hos medborgarna mana fram en annorlunda syn och förväntning på demokratin, medan man i tysthet finslipade sina kulturella, politiska och polisiära påverkans- och avskräckningsmekanismer, i akt och mening att ta upp kampen mot de dissidenter som framhärdade. En mängd auktoritära regimer och militärdiktaturer kom till makten i Tredje Världen, särskilt i Latinamerika.

I mitten på 80-talet tycktes man i stor utsträckning åtminstone på västra halvklotet ha nått målet att ta kål på politisk aktivism och radikalism.

Av Abraham Lincolns definition av demokrati som styre av folket, genom folket och för folket fanns det bara kvar en billig exportvara, som Reagan-administrationen försökte prångla ut i världen med hjälp av TV, CIA och hemliga militäroperationer. I Latinamerika hade befolkningen efter nära två årtionden med brutala militärdiktaturer lärt sig att foga sig i en annan mycket liberalare demokrati än den man ifrågasatt på 60-talet, nämligen den genomförbara demokratin, där militären stod som garant.

Hur är den nya liberala demokratin egentligen beskaffad? Den bästa definitionen har gjorts av Franz J Hinkelammert (*Demokrati och totalitarism*, DEI, Costa Rica, 1987): nationella säkerhetsdemokratier. Visserligen tillämpar Hinkelammert detta begrepp på den latinamerikanska periferin, men en mindre påtåligt auktoritär och samtidigt mera totalitär upplaga av denna nya demokrati har dykt upp i en del länder i

kapitalismens centrum. Ingen förväntar sig längre enregering av folket, genom folket och för folket, utan man räknar bara med att kunna plocka bästa möjliga alternativ på en valmeny. Det har gått fetischism i valet av parti. Förväntningarna har också krympt vad gäller det resultat ett demokratiskt styre kan prestera, eftersom det väsentliga för detta styre är dess demokratiska förmåga att hantera motsättningarna inom ramen för det bestående, inte att åstadkomma något som kan gynna folkflertalets intresse. Förväntningarna på delaktighet, som hittills inte gått längre än till att bli företrädd av valda ombud, har krympt ytterligare och går nu ut på att politiska aktörer som har större reell beslutandemakt än de valda ombuden inte alltför mycket skall sätta sig över väljarmajoritetens önskemål.

Den nya demokratiteorins budskap är att dagens demokratiska styrelseskick visserligen är behäftat med en lång rad brister, men att det enda kända alternativet är auktoritära och diktatoriska regimer.

Tror man att detta budskap bara är riktat till Tredje Världen, tar man grundligt miste. Den osynliga regering som David Wise slog larm om redan i början av 60-talet och den elit som kontrollerar den nationella säkerheten är ännu mäktigare idag än för trettio år sedan. De största marknadsdemokratierna i väst har utan tvivel en apparat och en teknologi som möjliggör ett totalitärt uppträdande i politiken. Om den nya demokratin visar sig ineffektiv, kan denna apparat inom ramen för en post-modern repressiv tolerans i sinom tid gå över gränsen och vidare till en ny fascism.

I slutet av 1900-talet räcker den liberala demokratin inte längre till för att hantera de sociala motsättningar som den nyliberala polariseringen av tillgångarna ger upphov till både inom länderna och internationellt. Eftersom den demokratiska traditionen har en sådan psykologisk styrka, försöker den transnationella kapitalismen saluföra en ny demokratimyt, som är rekonstruerad på grundval av liberalismen och på bekostnad av det demokratiska innehållet.

Men i de avancerade industrisamhällen med etniska minoriteter, invandrare och arbetslösa där man har provat på den nya auktoritära demokratin, växer spänningarna. Det tyder på att den transnationella kapitalismen under den nya världsordningen efter det kalla krigets slut måste ta till mer eller mindre liberala former av totalitarism för att bibehålla den rådande ordningen på global nivå. Om inte kapitalismen i en framtid organiseras om i grunden, förefaller det oundvikligt att en lång rad utvecklade kapitalistländer går över från liberal demokrati till en liberal totalitarism, där man visserligen inte avskaffat partierna, men där varje åsikt som verkligen avviker från det förhärskande politiska och ekonomiska projektet undertrycks, även om avståndstagandet skulle härröra från den härskande klassen. På liknande sätt har nationella säkerhetsstater i Syd övergått i lågintensiva demokratier med valda regeringar som täckmantel, men där militären, oligarkin, företagarintressena och de transnationella bankerna fortfarande styr civilsamhället och har vetorätt mot utnämningar till nyckelposter i försvars-, finans- och polismakten.

Att den härskande klassen än idag med gott resultat kan använda sig av myten om den liberala demokratin bottenar i att realsocialismen aldrig lyckades erbjuda människorna likvärdiga eller bättre medborgerliga och politiska rättigheter än de som fanns i den tidens kapitalistiska samhällen, rättigheter som i sin tur var frukten av arbetares, kvinnors, etniska minoriteters, m fl. mångåriga kamp.

Befolkningen i många kapitalistländer, särskilt i de utvecklade kapitalistländerna, har inte varit redo att ta till sig en politisk modell som innebar att man offrade de demokratiska landvinningar som man hade pressat fram från den härskande klassen.

Samförståndet håller emellertid nu på att brytas sönder. Stora befolkningsgrupper i länder både i centrum och i periferin är besvikna på ett politiskt system som gynnar den rådande ordningen men slår dövörat till för de krav på förändringar och ordentliga lösningar som väljarkåren längtar efter. Det börjar öppnas ett utrymme för radikala ställningstaganden både åt

vänster och åt höger, på samma sätt som i 20- och 30-talens Italien och Tyskland. Nu när Sovjetunionen är borta, är kapitalismens egen framfart den största utmaningen mot myten om den liberala demokratin.

”Den angelägnaste revolutionen måste ske i vårt tänkande”

Juan Antonio Blanco